

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

22 De aliis censibus annuis, qui vulgo in Italia montes videlicet pecuniarij
vocantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

Romæ, & in Hispania, & Gallia census viuis aurei ematur 14. vel 13. aureis; in Sicilia tamen, & Neapolitano regno emitur decem, minori quidem pretio, sed non iniquo. Nusquam tamen (nisi fallor) permittitur, vt census viuis aurei ematur minori pretio, quam decem aureis.

*De alijs censibus annuis, qui vulgo in Italia
Montes, videlicet, pecuniarj
vocantur.*

CAPVT XXII.

ANTEQUAM census annuos, qui dicuntur montes pecuniarj, explico, generatim agere instituo de alijs montibus pecuniarj, qui Pietatis nomen habent. Sunt enim tria genera montium pecuniariorum. Nimirum ij, aut sunt motes gratia communis pietatis, ad mutuandum egentibus erecti: aut sunt montes, in quibus pecuniæ deponuntur, vel quibus pecuniæ mutuo dantur à ciuibus: aut reuera sunt montes, qui pecunia venduntur, & emuntur. De his omnibus montibus tractauit Siluester in verbo *Vsuræ*. Thomas Boninsegni in tract. de montibus, Philarchus de Officio Sacerd. lib. 3. cap. 19. 20. & 21. Spectatim vero de montibus Pietatis egerunt Caiet. in Opusculis, tom. 2. tract. 6. Medina de Rob. per *Vsuram acquisit. quasi* 10. Iacobus Naglancus in Opusculo de monte Pietatis, Sotus lib. 6. de Iustitia, & iure, quest. 1. art. 6. Nauarrus in Manuali cap. 17. num. 213. & in commentario de *Vsuris*, num. 56. de alijs montibus tractauit Laurentius Rodulphus in tract. de *Vsuris* par. 3. num. 12. & sequentibus. S. Antoninus par. 2. tit. 1. cap. 11. & Nauarrus consil. 17. de *Vsuris*.

Primo itaque agendum est de montibus Pietatis: nam questionis dubia est, An hi montes careant omni usuræ peccato: Huiusmodi montes instituantur in hunc modum. Titus, verbi gratia, Princeps, vel vir opulentus, vel aliqua Respublica, ex ærario publico, vel largitionibus priuatorum hominum, donat, vel testamento, vel extra testamentum certam aureorum summam ciuitati, vel populo, ea lege, vt ex illa aureorum quantitate mutua detur pauperibus pecunia indigentibus, & idoneum à singulis mutuatarijs pignus accipiatur, ea itidem conditione, vt singuli, quibus mutuum datur vltra sortem, aliquam pecuniam soluant; maiorem, aut minorem, prout maiorem, minoremque pecuniæ quantitatem mutua acceperint: quam pecuniam soluant, vt ex ea debitum stipendium reddatur ministris, qui montis curam habent; hoc est, qui curant accipienda pignora, asseruanda, restituenda, vel vendenda, opportuno tempore, si fuerit opus; quique in libellis, siue tabellis debitorum nomina describant, & quantum quisque pecuniam mutua acceperit. Pecuniarum aceruus, vnde pauperibus quid mutuum datur, mons dicitur per metaphoram, quia est pecunia in aceruum congesta.

Tres itaque huiusmodi montium leges sunt: Prima, vt ex ipso pecuniarum aceruo, cuiuslibet indigenti mutui dari possint decem aurei, quos soluere debeat ad annum, vel summum ad biennium.

Secunda, vt qui mutuos nummos accipit, det monti pignus idoneum, quod statim vendi queat, si ipse statuto tempore debitum non soluat, & ex pretio pignoris mons partem sibi debitam accipiat, & reliquum habeat Dominus pignoris.

Tertia, vt ex pecunijs, quæ vltra sortem monti proueniunt, soluantur omnes impensæ, quæ necessario sunt ad montem tuendum, & conseruandum. Nam mons iste indiget multis ministris; item conducit, aut emit ædes, in quas conueniunt ministri, asseruantur pignora; & continentur arce, in quibus pecunia conduntur, & reponun-

tur libri, in quibus omnia necessaria describuntur.

His positis, quæritur iam, An montes hisce legibus, & conditionibus erecti, & instituti, sint liciti: Olim ante Concilium Lateranense, sub Leone X. congregatum, magna fuit controuersia, non solum inter Iuris ciuilibus, & Canonicos interpretes, sed etiam inter Theologos de hac re, vt dicitur in eodem Concilio sub Leone X. sessione decima: quæ quidem controuersia vsque ad Caietani, & Siluestri tempora durauit.

Fuerunt igitur tunc temporis duæ sententiæ; vna asserentium, in prædictis montibus usuram committi, quantum singuli eorum, qui à monte mutua pecuniam accipiunt, vltra sortem aliquid soluere coguntur. Ita sentit Caietanus, cuius sententiam sequutus est Sotus lib. 6. de Iustitia & iure, quest. 1. art. 6. & rem esse dubiam dixit Siluester verbo *Vsuræ*, quest. 4. Auit enim, à mutuatarijs nihil præter sortem esse exigendum, & accipiendum, & ex pecunijs ipsius montis impensas, quæ sunt, esse soluedas.

Quod si illis obijciat, inde futurum, vt mons ipse paulatim minuat, decreseat, & in totum absumatur, & euanescat, quod magno erit detrimento pauperum, & aliorum mutua pecunia indigentium. Respondent, eum, qui montem constituit, si velit, vt duret in perpetuum, relinquere debere aliquid vltra ipsam pecuniarum summam, ex quo stipendium ministris debitum reddatur, & impensæ necessariae soluantur.

Probant autem illi Auctores, in his montibus usuram contineri. Primo, quia mons, hoc est, qui montis curam habet, ex mutuo luctum exigit, & accipit.

Deinde, quia aliqui priuatis hominibus fas esset certam pecuniam summam deputare ad dandum mutuum pauperibus, ea lege, & pactione, vt ipsi pauperes aliquid amplius forte soluant, vnde illa pecuniæ summa conuertatur.

Postrema, quia is, qui mutuum dat, eo ipso debet id officij gratis præstare, & obire: aliqui mutua pecuniam non det.

Secunda sententia est communi consensu recepta, nulla usuræ labe infici prædictos montes. Ita Theologi, & Iuris Canonici, & Ciuilibus interpretes, qui post Concilium Lateranense sub Leone X. scripsere de *Vsuris*, Medina, Nauarrus, Thomas Boninsegni, Philarchus, & Ioan. Bapt. Lupus, & alij, locis supra citatis.

Reuera in hac questione nunc esse nulla potest dubitatio: sunt enim tales montes approbati, & confirmati Pontificijs diplomatis, vt refert Nauarrus *heco citato*: immo, vt testatur Concilium Lateranense sub Leone Decimo, à Paulo Secundo, Sixto Quarto, Innocentio Octaueso, Alexandro Sexto, Julio Secundo editæ sunt constitutiones, quibus tales montes sunt approbati; & denique in Concilio Lateranensi sub Leone Decimo, sessione decima, extat constitutio, quæ incipit, Inter multiplices, qui approbantur, & in ea referuntur, quæ diximus, leges, conditiones, & onera.

Mihi itidem valde improbanda videntur, quæ de hac questione Caietanus, Siluester, & Sotus tradiderunt. Caietanus quidem ait, Pontificijs Constitutionibus approbati Pietatis montes, sed generatim, non spectatim, hoc est approbati, si in eis apponantur conditiones, & pacta debita, & licita. Contra hoc est, quod in Concilio Lateranensi, loco iam allegato, approbantur montes pietatis erecti cum prædictis conditionibus, & pactis: nam ibi habetur expresse ea conditio, quam Caietanus usuram appellat: vt, videlicet mutuatarij aliquid vltra sortem soluere debeant.

Accedit, quod ibi approbantur tales montes, ad dubitationes animorum tollendas, quæ erant inter Theologos de eorum montium æquitate: at tota difficultas erat de prædictæ Constitutionis iustitia: ergo in Concilio ea conditio approbatur, quam vt usuram Caietanus condemnat. Respondet Caietanus, non omnia

illius Concilij decreta fuisse vsu recepta. Sed responsio non valet, quia solum potest locum habere in penis, censuris, & aliis iuris humani decretis, quae Concilium constituit, & edidit. At quaestio, vtrum praedicti montes liciti sint, est quaestio fidei, & morum. Ergo cum in Concilio definitum sit licitos esse eiusmodi montes pietatis, nemo potest absque periculo oppositum affirmare. Immo ibi excommunicationis lata sententia constringitur, qui oppositum praedicare, & disputare verbo, vel scripto ausus fuerit.

Præterea Sotus multo magis in hac parte mihi videtur notandas, & dum ait, huiusmodi quaestiones ad fidem minime pertinere. Quia Concilia, inquit ille, & Pontifices, nequeunt aliud definire, & tamquam dogma fidei, nisi ex sacris litteris, vel traditionibus colligendo. Ad fidem, inquit, pertinet, an vsura sit licita, nec ne, quia id potest ex sacris litteris concludi: sed non est quaestio fidei, nec possunt Romani Pontifices, aut Concilia decretae spectant, vtrum hic, vel ille contractus sit vsurarius, an non: quoniam hæc quaestio solum ad Philosophum moralem spectat. At profecto hæc in re Sotus vehementer excelsit. Nam si hoc verum esset, ad Ecclesiam non pertineret statueri, vtrum hoc, vel illud opus sit bonum, an malum. Pontifices itidem, & Concilia non raro statuunt hoc, vel illud esse fas, vel nefas. Adde his, quod, postitus principis, quæ sacræ litteræ tradiderunt de vsura, necessario, & euidenter concludi potest hunc, vel illum contractum vsurarium esse. Respondet Sotus, in Lateranensi Concilio non esse, tamquam dogma fidei definitum, prædictos montes esse ab omni vsura liberos esse; quia Caietanus in eo Concilio interfuit, & tamen postea scripto tradidit, tales montes vsurarios esse. Sed hoc nihil impedit, quia quamvis Caietanus, qui ei Concilio Lateranensi interfuit, oppositum tradidit, ac senserit, tamen contra Concilium est eius sententia, ac proinde merito deservenda. Deinde Sotus respondet, in Concilio, & in litteris Pontificiis solum approbati pactum, quo mutuatarij præter sortem, aliquid soluere coguntur, gratia custodum, & ministrorum montis curam habentium: hoc est, vt interpretatur Sotus, causa obligationis, quæ ministri montis dare mutuum pecuniam pauperibus debent, quemadmodum, inquit, Titius si sese pauperibus obligaret ad damnum mutuum, quotiescumque ipsi petierint, pollet ratione eiusmodi obligationis aliquid exigere. Sed reuera falsò Sotus interpretatur verba Concilij, & Pontificum, qui manifestè, & clare approbant conditionem, qua aliquid vsura sortem à mutuatariis accipiunt, vt ex eo debiturum stipendium soluatur ministris pro eorum opera, & labore, & vt inde montis damna restituantur, & quæ sunt impense, compensentur.

Sed ad argumenta Caietani, & Soti respondeamus breuiter: & ad primum quidem, dicimus, id quod singuli mutuatarij præter sortem monti reddunt, non dari ratione mutui, sed damni emergentis: alioquin enim mons ipse paulatim desereret, nec custodes, & ministros haberet, qui eum tuerentur incolumem, & conseruarent.

Ad secundum, si is, qui mutuum dat, destinat pecuniam mutuum dandam pauperibus, retinendo penes se dominium illius toto eo tempore, quo eam destinat, & parat ad mutuum dandum, nihil reuera vsura sortem poterit à mutuatario exigere, vt inde illam pecuniam summam, quam mutuum dandam destinauit, integram conseruet: suis enim impensis, & sumptibus conseruare debet, quia dominium ad pauperes non transfuit, sed sibi retinet, & sicut nuda suo eam destinat ad dandum mutuum pauperibus, sic potest arbitrari suo in alios vsus impendere, potest quoque quando voluerit, eam repetere tamquam rem suam, neque enim vilius in ea pauperes acquirunt. Secus verò est de eo, qui montem pietatis erexit, & fundauit: nam absolute donauit pecuniam, quam in montem contulit, nec potest eam repetere, nec ex monte deducere, quia facta est iam pecunia communis pauperum: vt ex ea mutuum petant, & accipiant: quare pauperum est, non eius, qui pecuniam dedit, montem conseruare. Is itidem, qui commodum per-

cipit, onus quoque sustinere compellitur. Tertium soluitur argumentum, dicendo, eum, qui montem constituit ex suis pecuniis, non esse amplius pecuniarum dominum erecto monte, ac proinde non esse ipsum, qui mutuum pecuniam dat, sed montem ministerio, & opera eorum, qui curam eius habent. Mons autem communis est pauperum, ac proinde custodes, ac ministri montis, administrationem, non dominium habent: & penes pauperes dominium est, & proinde ipsorum interest montem saluum, & integrum tueri.

Secundo quaeritur, cui accrescat id, quod singulis quibusque annis superest ex pecunia, quam vsura sortem mutuatarij soluunt. Finge singulos mutuatarios, præter sortem soluere tria, habità ratione centum mutuo acceptorum, & quia ad stipendia ministrorum, & ceteras impensas quæ sunt, solum sufficit, si duo mutuatarij soluunt: factum est, vt ad exitum anni magna pecunia superest. Quaeritur iam, an illa accrescat monti? Rario dubitandi est, quia eo ipso, quod accrescit monti, accrescit pauperibus. Respondeo, non posse monti accrescere: neque enim mons potest locupletari, & augeti ex lucris vsura sortem acceptis, quia eiusmodi lucra debentur, vt ex eis ministri stipendium suum habeant, & impense necessaræ soluatur: ergo quod superest, nequaquam monti debetur. Quæres, cui sit restituendum id, quod superest? Respondeo, si creditores certi essent, & noti, eis restitui debere: at quia certò sciri nequit quinam sint creditores, cum sint plurimi, & ignoti, dandum est pauperibus, siue in pios vsus erogandum. Et cum ipse mons sit pietatis opus, eo ipso id sibi retinere potest, tamquam in pios vsus erogatum. Si roges, an quando custodes & ministri montis experientia cognouerunt, vnum quotannis superesse ex tribus, quæ singuli mutuatarij soluere coguntur, abstinere debeant in posterum à petitione illorum trium? Respondeo, si per aliquot annos id certa experientia cognouerint, abstinere debere, siquidem ad omnes montis impensas sufficit, si duo tantum singuli mutuatarij soluunt: at verò, quia montis impense singulis annis pares non sunt, sed aliquando minores, omnia computari debent, & habenda est ratio maiorum impensarum, quæ aliquando fiunt, vel certe futuræ probabiliter creduntur.

Tertio quaeritur, An possit ciuitas, siue Respublica libera, siue Princeps suos subditos compellere, vt singuli aliquid conferant in montem? Respondeo, posse: nam potest cogere ad dandum mutuum, immo ad dandum simpliciter. Sit uelut in verb. *Vsurae. quest. 1.* tempore enim famis, & penuriae possunt diuites officio iudicis, & magistratus compelli ad dandum, vel absolute, vel mutuo, quæ sunt pauperibus necessaria ad vitam: tunc namque cibaria sunt omnibus indigentibus communicanda. *Glossa in cap. Sicut h, in verbo Esurientem. Dist. 47. ex l. 2. §. Cum eadem. ad finem. ff. Ad legem Rhodiam, de Lictu.* sic potest Respublica edicere, ne quis emat plus, quam opus habeat ad suam indigentiam subleuandam, ne aliis res sint cariiores. *l. 1. C. de Episcop. audient. & vt quisque mutuum det, vel vendat frumentum. l. 1. C. Vt nemini liceat in emptione speciei se excusare, libro 10.*

Quarto quaeritur, An liceat montium administratoribus pecunias accipere ab his, qui eas in montem conferunt eà lege, vt qui conferunt, recipiant quatuor, vel quinque quotannis, & deinde administratores dent mutuum pauperibus, eà conditione, vt aliquid præter sortem reddant, vnde satisfaciat his, qui pecuniam summam in montem contulerunt: ita vt è mutuatariis quisque, si v. g. centum marca receperit, soluere cogatur præter centum, septem, ex quibus duo, vel tria accipiat mons, vt ministri debitum stipendium soluat, & quatuor, vel quinque reddat singulis eorum, qui centum in montem transfulerunt ad mutuum dandum pauperibus. De hac re magna fuit olim altercatio inter Theologos Dominicanæ, & Franciscanæ familiae, & Theologos Augustiniani instituti, & Ordinis, vt refert S. Antoninus *part. 2. tit. 1. cap. 11.* Dominicani siquidem, & Franciscani affirmabant hoc esse licitum, Augustiniani ve-

rò negabant. Sed postea communi consensu est recepta sententia afferentium, id esse licitum, quodcumque is, qui in montem pecunias conferunt, ita dant, ut amplius repetere non possint: quamvis liberum sit montium administratoribus eas pecuniarum summas reddere. Ita Syluester *vsura* 5. q. 2. Ioan. Baptist. Lupus, in *tract. de vsur. Comment. 3. §. 1. num. 84.* ubi citat Laurentium Rodolphum *de vsur. part. 3. num. 12. & seqq.* Lupum *Allegat. 137. numer. 1.* Alexandrium in *l. Item, quia §. 1. numer. 2. ff. de Pañis*, & Panormitanum *e. In ciuitate de vsur. ad finem.* Et reuera ita dicendum videtur: quia nulla vsura committitur ex parte ciuium, suarum pecuniarum summas contribuentium in montem, vel ex parte eorum, qui montis administrationem habent. Non quidem ex parte ciuium, quia illi suas pecunias mutuas non dant ciuitati, vel monti, quoniam eas repetere amplius non possunt, quamvis liberum sit ciuitati, vel monti eas reddere, quodcumque voluerit. Emunt igitur ciues censum, siue redditum annuum, & ideo centum aureos singuli tantum pretium numerant, ut quotannis recipiant quinque, vel quatuor. Et huiusmodi census, quos singuli ciues emunt, alicubi dicuntur loca montis, alibi vero portiones, siue partes montis. Hos item census annuos constituit ciuitas, vel mons in suis bonis, hoc est in suis annuis redditibus, qui sunt perpetui. Nulla itidem vsura committitur ab his, qui montis bona administrant, quia tametsi exigunt à singulis mutuatariis aliquid præter sortem, hoc est, quamuis exigant quatuor, vel quinque præter centum muria data; id tamen non exigunt ratione mutui, sed damni, quod mons ipse patitur: nam ciuitas, vel mons sese obligat, ad soluendum annum censum quatuor, vel quinque auroreum ei, qui centum aureos in montem contulit. Quia igitur mos erectus, & institutus est gratia pauperum, ut illis indigentibus mutuas pecunias det, iure suo exigat quatuor, vel quinque aureos ultra sortem à quolibet mutuatario. Querens, an ciuitas, Respublica, vel Princeps volens redimere census annuos in suis bonis impositos, possit ex pecuniarum summa, quam habet destinata, & paratam ad census perimendos, montem erigere causa pauperum mutuo indigentium, eo pacto, ut mutuatarij soluunt censum annum, quem censum aliqui ciuitas soluebat quotannis? Respondeo posse: nam potes tu, v. g. Caio dare mutuos aureos centum, quos paratos apud te habebas ad reddendum censum, ita ut tibi Caio obliges ad soluendum quotannis illi censum, quoad sortem principalem, puta centum, ille tibi reddiderit, libera tamen facultate illi relicta, ut reddat centum, si velit; sin minus, sibi habeat, quandiu ipsi placuerit: tunc enim quod Caio imponis, non est vi mutui, sed ratione damni quod patris. Rogabis deinde, an mons Pietatis, postquam est constitutus, possit augeri ex summis pecuniarum, quas in monte priuati homines sua sponte conferunt ea lege, ut quatuor, quinqueve quotannis recipiant, quia centum in montem contribuunt? Respondeo, posse, dummodo, qui pecunias conferunt, non eas mutuas dent, sed tamquam pretium, quo census annuos in montis redditibus constitutos emunt.

Quinò queritur, quid sit dicendum de montibus Pietatis in quibusdam Italiae oppidis erectis, & institutis, puta, his conditionibus, & legibus. Prima, ut quicumque voluerit, suas pecunias apud montem deponat, repetiturus, & accepturus eas quodcumque voluerit: & qui deponunt, vocantur creditores montis. Secunda, ut ex redditibus, quatuor, vel quinque quotannis reddantur ei, qui centum apud montem deponunt: & deinde mons, hoc est administrator bonorum montis, mutuas dat pecunias indigentibus, & à singulis ultra sortem, v. g. centum, exigat septem, ex quibus duo, vel tria impendit in stipendia, quæ debentur custodibus, vel ministris montis, & in certas impenfas, quæ in monte fiunt; quatuor vero, vel quinque accipit ad soluendum censum annum ei, qui centum apud montem deposuit.

De hac questione Nauarrus in *Consil. 17. de vsur.* & Thomas Boninignus in *tract. de Montibus cap. 4. & seqq.*

Philarchus *de Offic. Sacerd. libr. 5. cap. 20.* Reuera difficile est duas huius montis conditiones ab vsuræ peccato liberare, & tamen tales montes instituti perhibentur esse Florentiæ, Veronæ, & Vincentiæ, & alibi, & apud eos montes dicuntur pecunias deponere, non solum laici priuati, sed etiam laicorum sodalitates, clericorum collegia, religiosorumq; conuentus. Et tota difficultas in duobus consistit, primo, quod qui pecunias deponunt, non tamquam pretium dant, quo census annuos emant, sed iure, & proprie deponunt, quia dant ea conditione, ut repetere quando voluerint, possint. Ergo mutuum est, siue depositum ex parte eorum, qui dant, & proinde lucrum quod præter sortem accipiunt, vsurarium videtur esse. Est igitur dubia questio, an vsuram admittant, qui pecunias suas apud montem deponunt.

Secundò queritur, An montis administratores in vsuræ peccatum incurant, cum mutuum dant pecuniam pauperibus ea conditione, ut præter sortem recipiant à singulis quatuor, vel quinque, ut soluunt ijs, qui centum in montem contulerunt? Quidam illud primum excusant, quoniam huiusmodi lucrum acquiritur nomine, & iure donationis, quia administratores montium ingenne profitentur se id iuueni donate ijs, qui pecunias deponunt. At enim hæc protectio non est legitima excusatio, nam sic is, qui mutuum cum vsuris dat, liber esset ab vsura, cum mutuatarius dicat se sponte promittere, & soluere vsuras. Deinde nullo modo est in his donatio, quoniam hæc gratis, & liberaliter fieri debet, at mutuatarius soluit vsuras necessitate, non gratis. Accedit, quod donatum esse non potest id, quod ex iustitia soluitur; at mortis administratores ex iustitia reddunt, eo quod iustitia id soluitur, quod reddunt ex pacto, siue ex causa: at montis administratores pactum inueniunt, quoniam statutum est, ut quicumque apud montem deposuerit centum, recipiat quatuor, vel quinque. Ergo cum postea soluunt quatuor, aut quinque deponenti centum, soluunt ex pacto. Quemadmodum si ego tecum pacifcor: Si in Capitolium ascendens, dabo decem, ex iustitia debeo, & soluo decem, si tu in Capitolium ascendisti. Alij vero dicunt nullum peccatum fieri, quia dant pecunias qui lucrum accipiunt ratione lucri cessantis, non mutui. At enim sic ab vsuræ peccato liberari non possunt omnes, qui pecunias apud montem deponunt, quia non omnes erant alioqui negotiaturus, ac proinde nec lucraturus. Sunt qui sentiunt, eos, qui pecunias conferunt in montem, tres cum ipso monte contractus inire. Nam dant pecunias in societatem, quæ talium montium administratores solent pecunias in negotiationem mercatoribus dare. Deinde qui deponunt pecunias, inueniunt secundum contractum, quo mons ipse suscepit periculum pecuniæ, & tamquam mercedem oneris, & periculi suscepti recipit quatuor ex centum sibi datus, ac proinde, qui deponunt pecunias, cum ex centum possent lucrari negotiando duodecim, soluunt monti suscepti periculum, quatuor. Tertius contractus est, quo pacifcuntur cum montis administratoribus, ut certam lucri partem eis ex negotiatione reddant, & reliquam partem sibi sumant, ut in montem conferant. Caterum nec sic quidem vsuræ crimen effugere queunt, qui pecunias deponunt. Quid enim si montes suas pecunias negotiationi non exponant? Quid, quod Sixti Quinti Constitutione omnino prohibetur, ne societas contrahatur ea conditione, ut salua sit sortis, & certa lucri ex negotiatione pars? Quare dicendum existimo, fas non esse his, qui pecunias deponunt, lucrum exigere, quia reuera pecunias in mutuum, vel depositum dant: quapropter nisi lucrum recipiant ratione eius quod sua inteseit, hoc est, vel lucri cessantis, vel damni prouenientis, vsurarium est, & ex hac parte montes non damnantur, quia ipsi vsuras soluunt, & non exigunt, nec accipiunt: quamuis montium administratores pacto promittant se ex redditibus montis soluturos quatuor, vel quinque ei, qui centum apud montem deposuerit, nihil mali faciunt, quia solum necessitate promittunt se vsuras soluturos, nec inuitant alios ad vsuras. Qua-

re in, qui deponunt pecunias, suæ conscientie consulere debent, ita ut si reuera, quia in montem suas pecunias conferunt, à negotiando, & lucrando desistunt, tunc possint vitra sortem aliquid exigere ratione eius, quod sua interest, si vero negotiatur, & proinde lucrari non erant, debeant omnino esse contenti restituere sibi sorte principali absque lucro, alioqui pecunias non dent.

De secundo verò, An vitia peccatum committant administratores montium, quatenus mutuo dant pauperi centum, & ab eo exigunt quatuor, vel quinque, ut soluant creditori, qui centum contulit in montem, Dicendum arbitror, nullum vitia peccatum admittere, quia id lucri non accipiunt ratione mutui, sed damni emergentis, videlicet, ut ea quatuor, vel quinque soluant creditoribus, quibus promiserant. Nam si creditor, quia tu illi debitum non soluis, vitia solvere compellitur, tu debes illum immenam feruare.

De secundo genere montium.

CAPVT XXIII.

ALTERVM genus montium in Italia, & præsertim Romæ maxime vsitatum est; quorum vis, & substantia in hoc posita est: Princeps, vel Respublica libera ex vectigalibus, tributis, & aliis prouentibus, siue commodis annuos redditus percipit, & aliquando novos redditus instituit, quia noua vectigalia, tributa, & pensiones in rebus certis constituit. Et quia huiusmodi redditus à subditis minutim per partes soluuntur, solet Princeps, vel Respublica ingentem pecunie summam, & veluti aceruum constituere, ut eum, vel totum simul, vel per partes vendat, quæ summa, quia est maxima, & vnus eam non potest integram emere, diuiditur in multas partes æquales, ut v. g. in octoginta, centum, & eo plures, quorum singule respondent partibus reddituum annuorum, & huiusmodi partes emuntur à priuatis hominibus, quorum quisque pecuniam dat Principi, siue Republicæ tamquam pretium, quo emit partem illorum reddituum. Immo fieri potest, & contingit interdum, ut vnus emit totam summam, qua aestimantur redditus annui, & deinde ipsam per partes diuisam pluribus vendat. Hæc igitur pecuniarum summa instituta in redditibus annuis Republicæ, vel Principis, dicitur vulgo, mons, quia est veluti quidam pecuniarum aceruus, cuius singule partes vocantur loca montis, & qui eas portiones emunt, appellantur emptores locorum montis: nam singuli emunt ius exigendi certam partem ex illo monte, hoc est ex illa reddituum annuorum summa. Et hi montes aliquando vocantur hominibus terrum, ex quibus redditus percipiuntur, gratia exempli, mons farinae, vini, salis, catinum. Aliquando nominantur à causa, ob quam instituntur, ut mons redemptionis captiuorum, scilicet, pietatis, fidei. Aliquando ab auctore, qui montem crexit, & instituit, ut mons Pius, Sixtus, Iulius.

Primo queritur, Ad quod genus contractus huiusmodi montes reducantur? Respondeo, ad censualem contractum, quoniam reuera priuati dant pecunias Republicæ, vel Principi, emunt pensiones annuas: & ipse census annuus, qui emitur, est institutus in redditibus annuis Principis, antiquis, vel nouis.

Secundo queritur, Quot sint genera huiusmodi montium? Respondeo multa esse: sunt enim montes, qui vulgo vacabiles dicuntur, alij non vacabiles. Montes vacabiles sunt, quando cumque pensiones empta à priuatis, vacant ipsorum obitu, & redeunt ad Principem: qui iterum vendit eas. Montes non vacabiles sunt, quando non vacant huiusmodi pensiones morte emptoris, sed transfunt ad hæredes ipsius. Item sunt montes, qui dicuntur vulgo Redimibiles, alij non redimibiles. Redimibiles sunt, quando Princeps liberam habet facultatem reddendi pretium quod accepit, ac proinde redimendi annuam pensionem, quam

vendit: sed emptor ius non habet repetendi pretium Montes non redimibiles sunt, quando Princeps ex pacto sibi ius, & facultatem ademit restituendi pretium, ac proinde censum extinguendi. Primi generis montes sunt frequentiores magisque vitati; omnes tamen dicuntur perpetui, quia etiam priores extinguunt, & redimi queant, ob eam tamen causam, quod liberum est Principi eos non redimere, ideo vocantur perpetui, quia nullo certo tempore finiuntur.

Tertio queritur, Quales sint horum montium conditiones? Respondeo tales, quales in censibus requiruntur.

Prima est: ut instituantur in veris redditibus annuis Republicæ, vel Principis: nam interuenit emptio, & emptio, rei alicuius debet esse.

Secunda conditio dictorum montium est: ne plura loca suæ portiones vendantur, quam mons ipse contineat.

Tertia, ut si mons sortuito in totum, vel ex parte pereat, pereant etiam ex toto, vel ex parte loca empta. Dicimus (sortuito) quoniam secus esset, si culpa Principis pereat.

Quarto queritur, Quod sit iustum pretium, cum horum montium annua pensiones venduntur, vel emuntur? Respondeo: quando montes sunt vacabiles, pretium est minus, quam sit, quando non sunt vacabiles. Nam in montibus vacabilibus, qui centum aureos dat, emit pensionem annuam vndecim, vel decem, vel nouem aureorum: in cæteris verò, qui centum dat, emit pensionem sex, vel quinque aureorum. Ratio vtriusque est, quia partes emptæ in montibus vacabilibus vacant obitu emptoris, ac proinde emptores maius periculum subeunt, & ius magis incertum, & dubium emunt. Item, quando montes redimi nequeunt, multo maius pretium datur, quam sit, cum montes redimi queant. Datur enim pretium duplo maius, eo quod Respublicæ, vel Principi adimitur facultas redimendi pensiones, quas vendidit.

Quinto queritur, An quando tales montes sunt erecti, & instituti, emptores possint suum ius alteri vendere, sicut possunt ad hæredes illud transmittere, quando non sunt vacabiles montes? Respondeo, in hisce omnibus montibus auctoritate Republicæ, vel Principis datur facultas emptori, ut suum ius alteri vendat, & solent emptores aliquando plura, aliquando minoris vendere: quod tuta conscientia fit, quia preta variantur, ita ut vel augeantur, vel minuantur communi estimatione hominum.

Sexto queritur, An quando primus emptor suum ius alteri vendidit minoris, debeat Princeps, si eam pensionem redimat, reddere secundo emptori totum pretium, quod accepit à primo emptore, an verò solum illud pretium, quod secundus emptor primo dedit? Finge Titium centum aureis datis emisse à Principe pensionem annuam septem, vel sex aureorum: vendit Titius eam Caio, acceptis ab eo nonaginta quatuor aureis, & Princeps nunc redimit eam pensionem, & ius, quod Caius emit à Titio: queritur, an reddere debeat Caio centum aureos, puta totidem, quot ipse Princeps acceperat à Titio, an solum nonaginta quatuor, totidem, scilicet, quot Caius dederat Titio? Ratio dubitandi est, quia secundus emptor, v. g. Caius, emit totum ius, quod Titius habebat in monte, sed Titius habebat ius ad totum pretium, quod ipse dederat Principi. Ergo Princeps, cum redimit pensionem annuam, quam à Titio Caius emerat, debet ipsi Caio reddere totum pretium, quod ipse Princeps acceperat à Titio. Quidam affirmant, alij negant. Dicendum existimo in primis posse Principem, vel Republicam augere pretium census annui, etiam postquam est institutus, dummodo iusta causa subit, v. g. vendit Princeps priuato homini censum aureis centum annuam septem aureorum, potest deinde vel minuere censum, vel exigere plus pretij: vel si in hoc consentire emptor recuset, censum redimere, & extinguere, restituito integro, non diminuto pretio. Ita ut princeps Titio emptori dicat, vel auge pretium census: si minus, ego deinceps minorem soluiam pensionem, vel accipe tuum integrum